

HORTONS HUVUDVÄRK

Hortons huvudvärk, cluster headache, har fått sitt namn av den amerikanske läkaren Bayard Taylor Horton som forskade om sjukdomen och beskrev den första gången 1939.

Symtom

En attack börjar med smärta i, bakom eller omkring ena ögat. Smärtan strålar ut mot tinningen, näsan eller överkäkens tänder. Värken är mycket intensiv och känns som om ögat pressas ut bakifrån eller att en kniv vrids om i ögat. Hortons huvudvärk är strikt ensidig och attackerna kommer på samma sida om och om igen.

Under attackerna förekommer ofta ett eller flera av följande symtom: ögonrodnad, tårflöde, nästäppa, näsdropp, svettning i panna och ansikte, ögonlocksvullnad, hängande ögonlock eller förminskad pupill. Alla dessa symtom uppträder enbart på samma sida som smärtan. Det är ovanligt med illamående och kräkning.

Frekvens och längd

Attackerna kommer 1–8 gånger per dygn och ofta vid samma klockslag dygn efter dygn. En attack varar mellan 15 minuter och 3 timmar. Attackerna bryter ofta ut på natten efter ett par timmars sömn.

De flesta har den episodiska typen av Hortons huvudvärk, med symtom under 1–2 månader ett par gånger om året, och är däremellan besvärsfria. Många får en period under samma tid på året, till exempel vår och höst, men mönstret är individuellt. Perioderna börjar med en mer oregelbunden attackfrekvens och intensitet för att övergå i ett allt mer regelbundet mönster. I slutet av en period blir mönstret återigen mer oregelbundet innan det helt klingar av. 15 procent har kroniska besvär med attacker nästan dagligen i ett år eller mer med kortare fria avbrott (< 1 månad).

Orsak

Orsaken till Hortons huvudvärk är fortfarande okänd, men forskningen har visat att det finns ett hypothalamiskt centrum som är förstorat och aktivt under en Hortonattack. Det parsymptomatiska nervsystemet är reflexmässigt aktiverat liksom trigeminusnerven. Kroppens egna signalsubstanser som serotonin, CGRP, VIP och NO anses vara

engagerade i förloppet. Hypothalamus är också området basalt i hjärnan som styr våra biologiska rytmer vilket skulle kunna förklara varför Hortonperioderna och attackerna uppträder så regelbundet.

Utlösande faktorer

Om man befinner sig i en huvudvärksperiod kan en attack utlösas av vissa läkemedel (nitroglycerin) och alkohol. Andra utlösande faktorer kan vara kyla, kallt drag, värme eller varm luft som blåser mot ansiktet, nitrat i kosten, upphetsning och sömn.

Behandling

Akut attackbehandling

Eftersom smärtan är svår är det önskvärt att få snabb effekt av behandlingen.

Sumatriptan (injektioner). Smärtan brukar försvinna efter 5–15 minuter vid varje enskild attack men bromsar inte kommande attacker.

Inandning av syrgas (oxygen på tub via andningsmask). Smärtan försvinner helt eller delvis efter 10–15 minuter hos cirka 2/3 av patienterna. (Observera att användandet av syrgas omges med säkerhetsrestriktioner. Det är dock idag möjligt att också resa runt i världen med syrgas som levereras till resmålet.)

Följande läkemedel kan hjälpa men tar lite längre tid till effekt:

Sumatriptan (Imigran, nässpray).

Zolmitriptan (Zomig, nässpray).

Ergotamin (Cafergot, tablett eller suppositorium).

Lidokain (Xylocain, nässpray).

Förebyggande behandling

Förebyggande behandling är vanligen ett tillägg till attackbehandling för de som har fler än två attacker per dygn.

Verapamil (Verapamil/Isoptin/Isoptin retard, tablett). Detta är förstahandsmedlet på grund av sin effektivitet och relativt milda biverkningar.

Kortison (SoluMedrol som dropp/Prednisolon, tablett). Effektiv korttidsbehandling under 2–3 veckor vid hög attackfrekvens.

Typiskt för Hortons huvudvärk är att huvudvärksattacker uppträder i perioder varvat med helt huvudvärksfria perioder. Det är en mycket plågsam sjukdom. Smärtan är ofta så intensiv att man har svårt att ligga still. Många går rastlöst omkring och en del försöker avleda smärtan genom att slå sig själv i huvudet eller dunka det i väggen.

Litiumsulfat (Lithionit, tablett) vid kroniska besvär.

Licenspreparaten pizotifen (Sandomigrin, tablett) och metysergid (Deseril, tablett) vid kroniska besvär.

Operativa metoder. Det finns operativa metoder, med elektrisk nervstimulering, som används idag vid kroniska besvär som inte går att hantera med läkemedel.

Förekomst

Hortons huvudvärk drabbar cirka 0,2 procent av befolkningen. Sjukdomen är nu ungefär 2–3 gånger vanligare hos män men förefaller öka bland kvinnor. Hortons huvudvärk debuterar vanligen i 20–40 års åldern och klingar av i pensionsåldern. I cirka 5 procent av fallen har en ärflighet konstaterats.

Huvudvärksdagbok

En huvudvärksdagbok är ett bra sätt att ta reda på varför man får huvudvärk. Daboken är också ett bra underlag att ta med vid läkarbesök och kan hjälpa din läkare att ställa diagnosen.

KLUSTERHUVUDVÄRKS-
FÖRENINGEN I SVERIGE
kluster@huvudvarksforbundet.se